

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-17-0063**

Vita intra muros - interdisciplinárny výskum hradov stredného Slovenska

Zodpovedný riešiteľ **PhDr. Ján Beljak, PhD.**

Príjemca **Archeologický ústav SAV, v. v. i.**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Archeologický ústav SAV v.v.i.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

V rámci medzinárodnej spolupráce sa pri riešení projektu a jeho prezentácii kooperovalo s medzinárodným združením CASTRUM BENE so sídlom v Maďarsku, medzinárodným inštitútom Burgeninstitut so sídlom v Nemecku a Katedrou archeológie na Filozofickej fakulte Západočeskej univerzity v Plzni v Čechách.

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Netýka sa.

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

Vedecké články (CCC, WOS, SCOPUS):

ŠIMUNKOVÁ, Katarína – BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi. Konzumácia mäsa na hradoch vo vrcholnom stredoveku: prípadová štúdia z hradu Peťuša = The consumption of meat in castles in the High Middle Ages: A case study from the Peťuša castle *Archaeologia historica* 43/2, 2018, s. 503-517.

Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/AH2018-1-5>

REPKA, Dominik – SATER, Peter. Coat of Arms on a Stone Segment from Oponice Castle : The Activity of the Horváth Family in the Aponi Family Residence = Erb na kamennom článku z Oponického hradu. Pôsobenie Horváthovcov v rodinnom sídle Aponiovcov. In: *Studia Historica Nitriensia* 1, 2019, s. 158-170. ISSN 1338-7219. DOI: 10.17846/SHN.2019.23.1.158-170

Dostupné na: <http://www.shnnitra.ff.ukf.sk/wp-content/uploads/Dominik-Repka-Peter-Sater.pdf>

ČIERNY, Miloš - BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi - BELJAK, Ján. Zdobená kostená rukoväť z Pustého hradu vo Zvolene = Decorated bone handle from Pustý hrad (Deserted Castle) in Zvolen. In *Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV*, 2020, roč. 67, č. 2, s. 371-382. ISSN 0560-2793. DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2020.67.17>.

Dostupné na: http://archeol.sav.sk/files/09_Ciorny-a-kol.pdf

STYK, Matej – BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi. 3D Reconstruction as a Form of Interpretation: Example of Excavation of the Medieval Peťuša Castle (Central Slovakia). In: *Interdisciplinaria*

Archaeologica. - ISSN 1804-848X, Roč. 11, č. 1 (2020), s. 73-87. DOI 10.24916/iansa.2020.1.6.

Dostupné na: <http://www.iansa.eu/papers/IANSA-2020-01-styk.pdf>

BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi – BELJAK, Ján. Benefits of the long-term research into the Pustý hrad castle (Deserted castle) in Zvolen and its prospects for the future. In: *Archaeologia historica*, roč. 45, č. 2, 2020, s. 941-956. DOI: 10.5817/AH2020-2-20

Dostupné na: <http://hdl.handle.net/11222.digilib/143436>

HUNKA, Ján - BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi – BELJAK, Ján. Hlinená forma na odlievanie falošných mincí z Pustého hradu vo Zvolene = Counterfeiting coin mold from the Deserted castle (Pustý hrad) in Zvolen, 2021. DOI 10.17846/SHN.2021.25.1.153-165. In: *Studia Historica Nitriensia*. - ISSN 1338-7219, Roč. 25, č. 1 (2021), s. 153-165.

Dostupné na: <http://www.shnitra.ff.ukf.sk/hlinena-forma-na-odlievanie-falosnych-minci-z-pusteho-hradu-vo-zvolene/>

ŠIMUNKOVÁ, Katarína - BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi - BELJAK, Ján. Something new about the castle life. An archaeozoological perspective to castle and economy at the Deserted Castle Pustýhrad/Pusztavár in Zvolen/Zólyom. DOI 10.1556/0208.2021.00007. In: *Archaeologiai Értesítő*. - ISSN 0003-8032, č. 146 (2021), s. 169-185.

Dostupné na: <https://akjournals.com/view/journals/0208/146/1/article-p169.xml>

BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi - RAGAČ, Radoslav - BELJAK, Ján. Expressions of belief at Pustý hrad Castle in Zvolen in the light of small metal finds. DOI 10.5817/AH2021-2-4. In: *Archaeologia historica*. - ISSN 0231-5823, Roč. 46, č. 2 (2021), s. 397-412.

Dostupné na: https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/144696.pdf

BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi - ŠIMUNKOVÁ, Katarína - BELJAK, Ján. The consumption of meat within late medieval castles : a case study of Pustý hrad Castle in Zvolen (central Slovakia). In *Archeologické rozhledy*, 2022, roč. 74, č. 1, s. 110-133. ISSN 0323-1267.

Dostupné na: <https://doi.org/10.35686/AR.2022.4>

SLÁMOVÁ, Martina - BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi – BELČÁKOVÁ, Ingrid - BELJAK, Ján – MALINIÁK, Pavol. Identification of historical trackways in forests using contextual geospatial analyses. *Archaeological Prospection*, 2022, 1-18.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1002/arp.1882>

STYK, Matej - STYKOVÁ, Barbora – REPKA, Dominik. Rekonštrukcia kachľovej pece habánskeho štýlu z Oponického hradu. In: *Archaeologia historica*. - ISSN 0231-5823, Roč. 2, č. 47 (2022), s. 1-18. DOI 10.5817/AH2022-2-13.

Dostupné na:

https://digilib.phil.muni.cz/index.php/_flysystem/fedora/pdf/AH_47_2022_2_14.pdf

Článok v odbornom časopise/zborníku

JANURA, Tomáš - ŠIMKOVIC, Michal - FOTTOVÁ, Eva. Hrad Divín vo svetle nových výskumov [Divín Castle in the light of new research]. In *Acta historica Neosoliensia*. roč. 23, č. 2, 2020, s. 5-28. ISSN 1336-9148. DOI: <https://doi.org/10.24040/ahn.2020.23.02.05-28>

MALINIÁK, Pavol: From rise to decline? Some features of the management of Čabrad' estate in the late middle ages and in the beginning of the early modern history. In: *Castle and economy : Castrum bene 16 : proceedings of the 16th international castellological conference*. ed. S. Pisk, Popovača : Moslavina Museum Kutina, 2021, s. 99-110. ISBN 978-953-57553-4-0.

Dostupné: https://www.academia.edu/51152831/Castrum_Bene_16

Populárno-náučná publikácia/vedecký zborník:

BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi (zost.): *Stredoveké hrady na strednom Pohroní = Medieval castles in Central Hron region*. Nitra: Veda, vydavateľstvo SAV, 2021, 246 s. ISBN 978-80-8196-052-9.

BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi – BORZOVÁ, Zuzana (zost.): *Stredné Slovensko v stredoveku : Vývoj osídlenia regiónu pred udelením mestských privilégií mestu Zvolen*. - Zvolen : Mesto, 2018, s. ISBN 978-80-570-0554-4.

Vysokoškolské skriptá

MALINIÁK, Pavol: *Úvod do štúdia dejín stredovekých hradov*. Banská Bystrica : Belianum, 2021, 94 s. ISBN 978-80-557-1871-2.

Dostupné: <https://umb-sk.academia.edu/PavolMaliniak>

Vedecké monografie

BELJAK, Ján - BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi - ŠIMKOVIC, Michal. *Pustý hrad vo Zvolene a hrad Peťuša : vo svetle aktuálnych výskumov*. Zvolen : Mesto, 2018. 100 s. ISBN 978-80-570-

0010-5.

JANČIOVÁ, Barbora – REPKA, Dominik – SATER, Peter – STYK, Matej. Kachlice z Oponického hradu. Nitra: Občianske Združenie Apponniana, 2019. 170 s. ISBN 978-80-972904-1-2.

MALINIAK, Pavol. Čabradské panstvo v stredoveku. Banská Bystrica : Belianum, 2019. 224 s. ISBN 978-80-557-1625-1.

Dostupné:

https://www.academia.edu/41586800/%C4%8Cadrads%C3%A9_panstvo_v_stredoveku._Bansk%C3%A1_Bystrica_Belianum_2019

BELJAK, Ján - BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi - MÁZOR, Martin. Pustý hrad vo Zvolene - dejiny výskumu a obnovy kráľovského hradu 1992 - 2021 : Publikácia vydaná pri príležitosti 30. výročia archeologického výskumu a obnovy hradného areálu = Pustý hrad vo Zvolene - history of research and restoration of the royal castle 1992 - 2021. Zvolen : Mesto, 2021. 148 s. ISBN 978-80-570-3645-6

BELJAK, Ján - BELJAK PAŽINOVÁ, Noémi – MALINIAK, Pavol – RAGAČ, Radoslav – ŠIMKOVIC, Michal: Pustý hrad vo Zvolene. Výpoveď archeologických a historických prameňov. Zvolen: VEDA, Vydavateľstvo SAV, 2022. 200 s. ISBN 978-80-8196-062-8.

Uplatnenie výsledkov projektu

Projekt mal charakter základného výskumu. Výsledky sú príspevkom k poznaniu výzoru hradných stavieb a priblíženiu každodenného života na stredovekých hradoch na základe získanej bohatej materiálnej kultúry a štúdiu historických prameňov. Výsledky budú východiskom pre formulovanie ďalších projektov základného výskumu a nových tém diplomových a dizertačných prác.

Výsledky projektu sú uplatniteľné pre odbornú verejnosť doma i v zahraničí, učiteľov a študentov vysokých škôl, širokú zainteresovanú verejnosť a nadšencov stredovekých hradov a života na nich.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Cieľom projektu bolo formou interdisciplinárnej spolupráce archeológov, historikov, stavebných historikov, krajinárov a ďalších odborníkov zdokumentovať premeny vybraných hradných areálov v historických regiónoch územia stredného Slovenska v priebehu dejín a spracovať bohatý a nesmierne dôležitý pramenný fond získaný terénnym a archívnym výskumom. Následne výsledky terénnych výskumov a analýz prameňov zhodnotiť a sprístupniť širokej vedeckej a laickej verejnosti, nakoľko vybrané skúmané hrady a hradiská sú známymi a ikonickými lokalitami pre svoj región a spracovanie našich vedeckých výsledkov pre verejnosť považujeme za našu povinnosť. Celkovo sme v rámci riešenia projektu pracovali s 18 hradnými ruinami na území stredného Slovenska a s Oponickým hradom z Nitrianskeho regiónu.

Za najdôležitejšie výsledky projektu možno považovať: 1. realizovanie archeologických výskumov (deštruktívnych aj nedeštruktívnych), s cieľom zachytenia stavebných premien vybraných hradných areálov v priebehu dejín; 2. vyhodnotenie získaných hnutelných, nehnuteľných, historických (listín, listov, mestských kníh, kongregačných protokolov) prameňov z týchto výnimočných svedkov dávno zabudnutých časov; 3. výskum historických (antropogénnych) krajinných štruktúr v zázemí vybraných hradov s použitím moderných technológií; 4. spresnenie chronológie a druhovej rôznorodosti materiálnej kultúry, resp. rozšírenie údajov k lepšiemu poznaniu života hradných obyvateľov; 5. vyplnenie medzery v poznaní dejín vybraných hradov v stredoveku až včasnom novoveku a obohatenie pramenného fondu materiálnej kultúry, ktorá môže slúžiť ako porovnávací vzorka pre ďalšie bádanie.

Ciele projektu boli v plnej miere splnené. Výsledky boli uverejnené v 5 vedeckých monografiách, vedeckom zborníku a populárno-náučnej publikácii, desiatkach vedeckých a odborných článkoch v zahraničných a domácich časopisoch a zborníkoch. V rámci projektu vznikli aj vysokoškolské skriptá a boli obhájené 2 diplomové práce a 1 dizertačná práca, ďalšia diz. práca je pred ukončením. Do riešenia projektu boli priamo zapojení 4 doktorandi. Výsledky projektu tvoria vedecky hodnotný a spoločensky prínosný podklad pre bádanie, ktoré môže viesť k ďalšiemu syntetickému spracovaniu problematiky stredovekých hradných stavieb a života v nich v ďalších regiónoch.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

Through interdisciplinary collaboration between archaeologists, historians, building historians, landscape experts, and other researchers, the project aimed to document the historical changes that have taken place on selected castle grounds in the historical regions of central Slovakia while also attempting to process the rich and extremely important sources that were discovered through the field and archival research. As the chosen examined castles and forts are well-known and iconic locations for their region, the findings of the field study and analysis of the archaeological and historical sources are reviewed and made available to a large scientific and general public. We see it as our obligation to interpret our scientific findings for the wider public. As part of the project, we worked with 18 castle ruins in Central Slovakia, as well as with the old Apponyi Castle in the Nitra region. The following are some of the project's most significant outcomes: 1. conducting destructive and non-destructive archaeological research on castles to document the structural changes to specific castle parts throughout time; 2. analysis of accumulated artifacts, excavated structures, and historical documents (deeds, letters, town books, congregation norms) from these extraordinary witnesses of previous eras; 3. description of the chronology and the diversity of material culture to better comprehend the lives of castle occupants; 4. investigation of historical (anthropogenic) landscape structures in the background of selected castles using modern technologies; 5. filling the gap in the knowledge of the history of selected castles from the Middle Ages to early modern times and enriching the source of the material culture, which can serve as a comparative sample for further research. The project's objectives were entirely fulfilled. Five scientific monographs, two scientific collective volumes, and several scientific articles in domestic and international journals and conference proceedings all published the results. A university textbook was also written as part of the project, and 2 diploma theses and 1 dissertation were successfully defended. The completion of yet another dissertation is imminent. Four doctorate students worked directly on the project's solution. The discoveries provide a scientifically significant and socially advantageous foundation for future study that may lead to a more comprehensive approach to the problem of medieval castle construction and life in other regions.